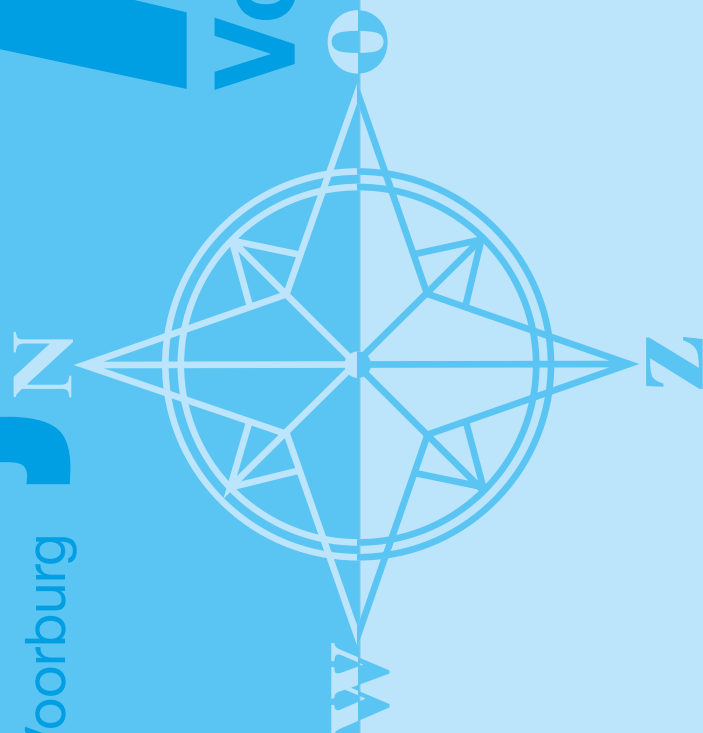

Kerkwijze

Uitgave Protestantse Gemeente te Voorburg

Voorburg

34^e jaargang no. 7
13 juli 2018

In dit nummer o.a.:

- Kerkproeverij
- Opblaaskerk
- Struikelsteen - Stolperstein

Kerkelijk Bureau

Bruijnings Ingenhoeslaan 2
2273 KR VOORBURG
Tel. 386.35.02
E-mail: kerkelijkbureau@
protestantsegemeentevoorburg.nl
www.protestantsegemeentevoorburg.nl

Telefonisch bereikbaar/geopend:
Maandag en donderdag
van 9.00 tot 12.00 uur.

Enkele bank- en giro nummers:
Bijdrage Kerkbalans en/of Giften:
NL42 FVLB 0699641152 Protestantse
Gemeente Voorburg

Bestelling collectebonnen:
(€ 20,- per kaart)
NL07 RABO 0365900516 Protestantse
Gemeente Voorburg

Wilt u bij uw bestelling tevens
de portokosten voldoen?
De portokosten bedragen € 0,83
voor 1 t/m 3 collectekaarten en voor
4 of meer collectekaarten € 1,66.
Ook is het mogelijk de collectekaarten
af te halen bij het Kerkelijk Bureau

Diaconie:
NL27 INGB 0000261919 Protestantse
Gemeente Voorburg

ZWO Werelddiaconaat:
NL67 INGB 0009350778 Werkgroep
ZWO Prot. Gem. Voorburg

Zending:
NL96 INGB 0000001881 Zending Prot.
Gem. Voorburg

Kerk Wijzer

Administratie en bezorging:
Zie bovenstaande gegevens bij het
Kerkelijk Bureau.

Redactie:
A.C. Bronsveld-Voerman
H. Nauta
P. Vink

E-mail:
kwbronsveld@kpnmail.nl
kwnauta2@outlook.com
kerkwijzer@
protestantsegemeentevoorburg.nl

Verzoek uw kopij in Word te e-mailen
naar de 3 bovenstaande e-mailadressen.
**Kopij voor het nummer van vrijdag
24 augustus moet uiterlijk donderdag
16 augustus vóór 17.00 uur worden
ge-e-maild naar de redactieadressen.**

Kerk Wijzer Nieuwe abbonemen-
ten kunnen worden aangemeld bij
het Kerkelijk Bureau. Eenmaal per jaar
krijgt u een verzoek om € 19,50 lees-
geld te voldoen op rek.
NL84 FVLB 0699741858,
Administratie Voorburgs Kerkblad.
Aan hen die buiten Voorburg wonen
wordt per jaar € 26,50 extra aan por-
tokosten in rekening gebracht.

Kerkdiensten Rooster

Zondag 15 juli

Oude Kerk, Herenstraat
10.00 uur ds. H.P.J. Schormans,
Amersfoort
19.00 uur ds. A.J.G. Dronkert

Koningkerk, Br. Ingenhoeslaan
10.00 uur ds. H.Th. Vollebregt,
Den Haag

Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen
10.30 uur geen dienst

**Kerkdienst voor doven, gebouw:
Koningkerk**
10.00 uur ds. H.Th. Vollebregt

Zondag 22 juli

Oude Kerk, Herenstraat
10.00 uur proponent M. Oldhoff
19.00 uur ds. H. P. J. Schormans,
Amersfoort

Koningkerk, Br. Ingenhoeslaan
10.00 uur ds. E. van der Wolf-Kox

Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen
10.30 uur geen dienst

Zondag 29 juli

Oude Kerk, Herenstraat
10.00 uur ds. L.J. de Leeuw,
Scheveningen
19.00 uur ds. E. van der Wolf-Kox

Koningkerk, Br. Ingenhoeslaan
10.00 uur ds. J.T. van der Wolf

Vesper 5 augustus

In de Vesper van 5 augustus zal het
thema zijn: De Jordaan als grensri-
vier.

Het volk Israël moet de Jordaan
overtrekken om in het beloofde
land te komen (Jozua 3 en 4). Een
grens wordt gepasseerd. Dat geeft
verwachting, maar ook angst.

In Lied 753 noemt de Engelse dich-
ter Isaac Watts (1674-1748) de Jor-
daan en de doodsrivier in één zin.
Sterven - op weg naar de hemel -
is een grens passeren.

In deze Vesper zullen we uitslui-
tend liederen van Watts zingen:
Lied 90a, 753, 798 en 871.

P.L.J. Wapenaar

Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen
10.30 uur geen dienst

Zondag 5 augustus

Oude Kerk, Herenstraat
10.00 uur ds. J. v.d. Meent
19.00 uur ds. P.L.J. Wapenaar

Koningkerk, Br. Ingenhoeslaan
10.00 uur ds. E. van der Wolf-Kox

Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen
10.30 uur geen dienst

**Kerkdienst voor doven, gebouw:
Koningkerk**
10.00 uur ds. E. van der Wolf-Kox

Zondag 12 augustus

Oude Kerk, Herenstraat
10.00 uur ds. E. van der Wolf-Kox
19.00 uur ds. A.J.G. Dronkert

Koningkerk, Br. Ingenhoeslaan
10.00 uur ds. J.T. van der Wolf

Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen
10.30 uur geen dienst

De Mantel
11.15 pastor P. Sas

Zondag 19 augustus

Oude Kerk, Herenstraat
10.00 uur ds. W.F. Schormans
19.00 uur ds. A.J.G. Dronkert

Koningkerk, Br. Ingenhoeslaan
10.00 uur ds. P. Lugtigheid, Delft

Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen
10.30 uur geen dienst

**Kerkdienst voor doven, gebouw:
Koningkerk**
10.00 uur ds. P. Lugtigheid

*Paulus schreef: U moet uzelf
niet aanpassen aan deze wereld,
maar veranderen door uw
gezindheid te vernieuwen, om
zo te ontdekken wat God van u
wil en wat goed is.
Romeinen 12: 1-13*

Collectetoelichtingen

De 1e collecte is altijd voor een diaconaal doel.

De 2e collecte is altijd voor plaatselijke kerkelijke doeleinden zoals huisvesting, salarissen, organisatie e.d.

15 juli Vliet en Burgh

Vliet en Burgh (Leger des Heils) biedt crisisopvang en observatie voor kinderen tussen 6 en 12 jaar die (tijdelijk) niet meer thuis kunnen wonen. De opvang is in groepsverband (leefgroep) en richt zich zowel op de opvoedingssituatie als op het herstel van het gewone leven door het bieden van zorg, structuur en regelmaat. De verblijfsduur van de kinderen in de crisisopvang is maximaal vier weken. Kinderen die voor observatie naar Vliet en Burgh komen verblijven daar drie maanden met een verlenging van maximaal vier weken. Doel van Vliet en Burgh is het versterken van de zelfredzaamheid van de kinderen.

Info: www.legerdesheils.nl/goodwilldenhaag/jongleren-2

22 juli De Herberg

Pastoraal Diaconaal Centrum De Herberg biedt hulp aan mensen die geconfronteerd worden met verdriet en tegenslag maar geeft mensen ook de gelegenheid voor een time-out om in alle rust na te denken over hun leven. Men kan een groeps- of individueel programma volgen. Info: www.pdcdeherberg.nl

29 juli Financiële nood

De diaconie ondersteunt mensen die door allerlei oorzaken in financiële nood zijn gekomen. Ze hebben op alles al bezuinigd en kunnen toch niet rondkomen. Meestal gaat het om relatief kleine bedragen die toch net het verschil maken. Voor grotere bijdragen kan een beroep gedaan worden op het Sociaal Fonds van gemeente en kerken in de gemeente Leidschendam-Voorburg. Daar wordt op andere momenten voor gecollecteerd.

5 augustus Ouderenwerk

De wijkdiaconieën organiseren activiteiten voor oudere gemeenteleden zoals bezoekerwerk, vervoer naar de kerk, bustochten en ontmoetingsdagen, vakantiewerk, oogst- en paasgroeten waardoor zij toch betrokken zijn bij kerk en samenleving.

12 augustus Zending

In Kameroen worden gehandicapte kinderen vaak uit schaamte thuis gehouden. Ze krijgen daardoor geen onderwijs. De school Fedeme, in de hoofdstad Douala in het zuiden van Kameroen, biedt dove kinderen en kinderen met een verstandelijke handicap onderwijs en gedragstherapie. Hier leren kinderen naar vermogen eenvoudige praktische vaardigheden, zoals knutsel- en handarbeid en sociale vaardigheden. Oudere kinderen krijgen vakonderwijs en leren bijvoorbeeld naaien, houtbewerking of teenslippers maken. Zo kunnen ze bijdragen aan het gezinsinkomen. De bovenverdieping is ingericht als nachtopvang voor leerlingen die van ver komen. Fedeme adviseert ook ouders en verzorgers hoe ze het beste met hun kinderen kunnen omgaan. Met de steun van Kerk in Actie kunnen ieder jaar dertig verstandelijk gehandicapte kinderen passend onderwijs krijgen. Recent verhuurt de school de bovenruimte aan een reguliere school. Dit levert de school inkomsten op en geeft kinderen met een beperking de mogelijkheid om in de pauze met andere kinderen te spelen.

19 augustus De Regenboog

De Regenboog is een interkerkelijke stichting voor de zorg en opvang van dak- en thuislozen en verslaafden. Het motto is: "Ieder mens is de moeite waard, dus ook mensen die in armoede leven en/of sociale uitsluiting ervaren. Betrokkenheid bij mensen in (sociale) armoede is dat wat onze vrijwilligers en medewerkers bindt". De Regenboog stimuleert mensen zelf vorm en inhoud te geven aan hun bestaan. Dak- en thuislozen kunnen in de 8 inloophuizen even rust vinden. Mensen in armoede worden geholpen orde op zaken te stellen. Mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt worden geholpen bij re-integratie. Eenzamen krijgen een maatje of coach. Mensen met een psychiatrische achtergrond krijgen ondersteuning van vrijwilligers. Info: www.deregenboog.org

Wijkgemeente Martini

Oude Kerk Herenstraat 77, 2271 CC Voorburg, tel. 3863220.

Predikanten: ds. W.F. Schormans, Parkweg 362, 2271 BK Voorburg, tel: 7520363, e-mail: wfschormans@hotmail.com. Werkdagen ma/di/wo/do.

En ds. H.M. Marchand, Parkweg 362, 2271 BK Voorburg, tel. 7520363, e-mail: hmmarchand@hotmail.com. Werkdagen ma/di/do.

Scriba: mw. M.E. Hartevelt-Breugom, Wijnandt van Elststraat 14, 2282 HH Rijswijk, e-mail: scriba.oudekerkvoorburg@gmail.com, tel. 06-14644402.

Voorzitter: mw. D.M. Redelijkheid-Gerritse, e-mail: dirmaredelijkheid@xs4all.nl, tel. 06-17042180.

Rek.nr. wijkkas: NL98 INGB 0000 6837 55 t.n.v.

Wijkkas Martinigemeente.

Rek.nr. wijkdiaconie: NL49 INGB 0000 5470 91

t.n.v. Wijkdiaconie Martini Gemeente.

Website: www.oudekerkvoorburg.nl.

Bij de diensten

Zondag 15 juli

Voorganger deze zondag is mijn vader (en geestelijk vader) ds. Peter Schormans, emeritus-predikant uit Amersfoort. Het schriftgedeelte is 2 Koningen 4: 1-7 en Matteüs 6: 5-8. Een weduwe komt bij de profeet Elisa. Haar kinderen dreigen als slaven verkocht te worden nu haar man gestorven is. Op wonderlijke wijze wordt zij gered. 'Over lege vaten en overvloedige vreugde'.

Een goede dienst met elkaar!

ds. Giel Schormans

Zondag 22 juli

Proponent Martine Oldhoff uit Leiden gaat voor.

Bij de avonddienst van zondag 22 juli

Voorganger is ds. Peter Schormans uit Amersfoort. Deze dienst is een themadienst over het gebed. Thema is: 'Heer leer ons bidden'. De schriftlezing is Lucas 11: 1-13.

Zondag 29 juli

Ds. L.J. de Leeuw uit Scheveningen is de voorganger.

Zondag 5 augustus

We lezen Job 10, waarin Job op directe wijze het gesprek met God aangaat. De evangelielezing is uit Marcus 4: 26-34, waar Jezus in gelijkenissen spreekt over het Koningschap van God. Eigenlijk is het verhaal over Job ook een gelijkenis. Een verhaal uit het leven gegrepen, een verhaal over u en mij. Ds. Jaap van de Meent uit Utrecht gaat voor.

Zondag 12 augustus

Ds. Els van der Wolf-Kox, wijkpredikant van De Open Hof (Koningkerk) is de voorganger.

Zondag 19 augustus

Effatha, een naam die veel Voorburgers bekend in de oren klinkt. Tot 2000 was bij Hoekenburg en Arentsburg in Voorburg "Effatha", een groot doveninstituut, gevestigd. Deze zondag pakken we de lezing uit het evangelie naar Marcus weer op. We lezen Marcus 7: 31-37. Een doofstomme mens komt bij Jezus. Jezus raakt hem aan en verzucht "Effatha", wordt geopend. En de man kan weer horen en spreken. Ds. Giel Schormans gaat voor.

Dienst in De Mantel

Zondag 12 augustus om 11.15 uur is de voorganger ds. Paul Sas, geestelijk verzorger van De Mantel. Ook mensen van buiten De Mantel zijn van harte welkom in deze dienst.

Overlijden Leo van Eembergen

Zondag 17 juni overleed op 58-jarige leeftijd Leo van Eembergen. Hij was geen lid van onze gemeente, maar wel bij ons bekend als de partner van ons gemeentelid Caroline Hultzer die op 3 juni overleed. Hij woonde met haar op de Broekslootkade 70. Leo heeft zelf een einde aan zijn leven gemaakt. Verder leven was na het overlijden van Caroline voor hem onmogelijk, schreef hij. Een verschrikkelijke schok voor de vrienden en familie van Leo en van Caroline, maar ook voor hun burens aan de Broekslootkade. Op zaterdag 23 juni was er een gedachtenissamenkomst in het gebouw van Monuta, waar ik als predikant ook een paar woorden heb gezegd. Over Jona de profeet die deserteert en over zee wegvlucht van God. Onderweg steekt een zware storm op. Iedereen bidt, maar Jona niet. Als uiteindelijk duidelijk wordt dat die storm er is om hem, dat God hem terug roept, dan zegt Jona: gooi mij maar overboord. Jona ziet er geen gat meer in. De storm is te zwaar. Hij wil niet terug en opnieuw beginnen. Jona laat zich overboord gooien in die kolkende zee. Hij verdwijnt in de diepte en de mensen op het schip zijn doorgevaren, want wat moet je anders? Maar het verhaal gaat verder. In de diepte van de zee, onder de oppervlakte, niet zichtbaar voor de opvarenden is daar een vis en die brengt Jona aan land. Er blijkt meer te zijn dan van de buitenkant zichtbaar is. In de diepte is de God van Israel aanwezig. Hij laat Jona niet vallen in zijn misdoeding-

heid en in zijn dwarsigheid. Hij vist hem op. Dat hopen we ook voor Leo van Eembergen. Dat toen hij zichzelf in zijn wanhoop overboord gooide hij ontdekt heeft wat een psalm in de Bijbel beschrijft. *Als ik me in het donker zou willen verbergen, dan ziet U mij nog, als op klaarlichte dag. Het donker kan mij niet voor U verbergen. We wensens zijn familie en vrienden en allen die rouwen om het verlies van Leo van Eembergen Gods nabijheid toe.*

ds. Schormans

Wij gedenken Pieter Willem Houtman

Maandag 25 juni overleed onverwacht op 68-jarige leeftijd ons gemeentelid Piet Houtman. De thuiszorg trof hem levenloos in zijn huis aan. Hij had al langere tijd gezondheidsproblemen. Zijn hart en diabetes beperkten hem steeds meer. Piet Houtman was met zijn stevige postuur, zijn stem als een klok en zijn altijd positieve en behulpzame instelling een markante verschijning in onze gemeente. Altijd in voor een praatje, vol anekdotes over zijn geliefde Voorburg en defensie waar hij gewerkt had. Als je eenmaal met hem aan de praat kwam, dan diende je even tijd te nemen want Piet was altijd rijk van stof. Bijvoorbeeld over zijn geliefde Feyenoord. Zondag eerst naar de kerk en dan naar het stadion, of andersom. Of over orgels, een andere passie. In de dienst in de Oude Kerk voorafgaande aan zijn crematie, lasen we psalm 23. Over de kudde en de Herder. Piet Houtman was met hart en ziel lid van onze gemeente. Het was een kudde waarin hij zich thuis wist en thuis voelde. Het geloof in de Christus, de Goede Herder die een mens door het dal van de schaduwen van de dood heen haalt, kreeg hij van huis uit mee en bleef zijn leven lang het fundament onder zijn leven. Dat geloof zong hij uit in ons midden, maar ook als lid van het Christelijk Residentie Mannenkoor waar hij meer dan 50 jaar in meezong en zeer trots op was. Op maandag 2 juli hebben we het lichaam van Willem Pieter Houtman uit handen gegeven om gecremeerd te worden. Stof tot stof, as tot as, maar in de zalige verwachting van de opstanding der doden. We wensens zijn broer Nico, schoonzus Wilma, neef Wilco en allen die Piet zullen missen Gods troostrijke nabijheid toe.

ds. Schormans

Vakantie van de predikanten

Van vrijdag 13 juli tot zondag 12 augustus zijn wij op vakantie. Ons huis

Neem je lamp mee

In Bretagne staat een heel oud kerkje met dikke muren.

Het is er heel donker van binnen.

Er zijn maar weinig ramen en er is geen verlichting.

Maar als je lid bent van deze kerk dan krijg je een olielamp.

En als er een dienst is moet je je lamp meenemen.

Dus als jij komt dan is het een beetje lichter.

Maar als je wegblijft is het een beetje donkerder.

Vele mensen komen naar de kerk om iets te ontvangen.

Je wilt bemoedigd worden.

Je wilt een nieuw inzicht ontvangen.

Of je wilt gemeenschap ervaren.

En ik hoop dat je dit geregeld ten deel valt.

Je kunt ook naar de kerk komen om iets te geven.

Bij voorbeeld om iets in het voorbedenboek te schrijven, waarvan jij het belangrijk vindt dat ervoor gebeden wordt.

Je kunt naar de kerk komen om 'de lofzang gaande te houden'.

Of om ervoor te zorgen dat tenminste één iemand zich gezien voelt.

Zo lever je jouw bijdrage aan de geloofsgemeenschap.

En de 'gein' is,

als je komt om te geven

zul je altijd iets ontvangen.

Dus: kom en neem je olielamp mee!

De apostel Petrus zegt het zo:

Laat u ook zelf als levende stenen gebruiken voor de bouw van een geestelijke tempel.

Vorm een heilige priesterschap om geestelijke offers te brengen

die God, dankzij Jezus Christus, welgevallig zijn. (1 Petrus 2: 5)

ds. Jan van der Wolf

Kerkproeverij 16 september

kerkproeverij

Het was verleden jaar een feestelijke zondag, de Kerkproe-

rij. Meerdere gemeenteleden hadden gasten meegenomen naar de kerk op deze 'open zondag' zodat zij iets konden 'proeven' van onze gemeente en het evangelie. Dit jaar gaan we dat weer doen en wel zondag 16 september. Tijdens de diensten op zondag 26 augustus en 2 september zal aan de kerkproeverij aandacht worden geschonken ter voorbereiding. In het volgende kerkblad meer hierover. Een hartelijke groet van de voorbereidingscommissie (Ghislaine IJsseling-Keyzer, missionair ouderling Arjan van Mourik, Adrienne van Mourik, Fredi Willems, Effie Wiltens Andrée, Bep van Sloten, Thilly Walvoort en ds. Giel Schormans).

Startzondag 30 september

Op 30 september zullen we de start van het nieuwe kerkelijk winterseizoen vieren. Dit jaar wat later in september, omdat we in deze maand ook weer ruimte en tijd willen maken voor de landelijke Kerkproeverij. We sluiten inhoudelijk aan bij het jaarthema van de Protestantse Kerk: een goed gesprek. In de kerk voeren we gesprekken over van alles en nog wat. Maar wanneer is iets een goed gesprek? Durven we ook te vragen naar wat de ander nu echt bezig houdt en bezielt? Startzondag is bij uitstek de gelegenheid om elkaar beter te leren kennen en vaak komt een goed gesprek het beste op gang door samen iets te doen of... door samen te eten. Er wordt door de commissie hard gewerkt aan een mooi programma waarin voor jong en oud iets te beleven valt. Uw/jouw hulp is hartelijk welkom, vraag aan Kees Koenen wat er te doen is (kees.koenen@kbenp.nl). Wordt vervolgd, namens de commissie,

ds. Leneke Marchand

Giften

Er is een gift (M) ontvangen van € 100,- via ds. Schormans voor de wijkkas.

Sanseveria

Wat fijn dat alles zo gewoon doorgaat en dat vele handen klaar staan om te helpen. Allereerst Germa, die samen met Jo en Riek en de leuke spreekster voor een geslaagde middag hebben gezorgd. Vele verhalen kreeg ik hoe leuk en gezellig het was geweest. Ook de catering had haar uiterste

is in de tussentijd bewoond. Voor wie op vakantie gaat: dat het een tijd mag zijn van re-creatie, letterlijk her-schappen worden, even los van verplichtingen en verantwoordelijkheden. Een tijd waarin je kunt genieten van de mensen om je heen, de schepping, culturele schoonheid, een tijd ook waarin je ruimte zult ontvangen voor stilte en gebed. Voor wie thuisblijft, gewild of ongewild, misschien wachtend tot je geliefden die ver weg zijn weer in de armen kunt sluiten: dat ook u/jij zich gekend mag weten, en gelukkig mag zijn met wat u zomaar toevalt. Als u een predikant nodig hebt neem dan contact op met Judy van Engeldorp Gastelaars, tel. 3897685 of 06 40298957.

Koffieochtend en Samen eten

Vanwege de vakantie zijn er geen koffieochtenden en maaltijden. De eerstvolgende maaltijd is dinsdag 28 augustus. En de maandelijkse koffieochtend begint weer op maandag 3 september.

Oude Kerk Open

Ook deze zomer is de Oude Kerk elke zaterdag van 11.00 tot 16.00 uur open, om te kijken, te luisteren naar orgelspel, voor een rondleiding of een gesprek of zomaar. Op 11, 18 en 25 augustus en 1 september is er om 14.00 uur een beiaardconcert. Op 8 september om 16.00 uur geeft onze beiaardier Gerda Peters een beiaardconcert met open toren.

DE VOS VERF

Voor hoogwaardige lak, muurverf en plamuur

Voor professioneel advies

BIJ KONINKLIJKE BESCHIKKING
HOFLEVERANCIER

WWW.DEVOSVERF.NL/070 347 36 31

telefoon: 070 386 42 45
www.agterdenbosch.nl

FA. A. H. KERKHOF & ZN.

van 1892

BEGRAFENIS – CREMATIEVERZORGING

diverse rouwcentra – telefoon 3451676

FAMILIEONTVANGKAMER en KANTOOR:

Groot Hertoginnelaan 227 – Den Haag

 DAMENDRUKKERS

www.damendrukkers.nl

best gedaan. Zo ook voor de 3^e juli en ik bij Hoogvliet niets lekkers kon krijgen voor bij de koffie/thee en zelfs Cor Hoek daarvoor voor ons op pad ging.

Minky en Cor, heel veel dank hiervoor.

In augustus is er geen bijeenkomst en ik hoop jullie dan de maand erna weer stralend en vol verhalen, gezond en wel, te mogen en kunnen ontmoeten. Op 4 september hopen we Joke Wittekoek en haar verhalen te mogen begroeten.

Ik wens u allen een goede gezondheid toe en laten we omzien naar elkaar. Dat is heel belangrijk, ik heb het nu zelf ondervonden.

Hartelijke groet,

Ans Verschoor, tel. 3870465

Dank, héél veel dank

aan allen die met woord en gebed om mij heen hebben gestaan in de weken dat ik diverse behandelingen moest ondergaan om ten slotte op 7 juni een nieuwe aortaklep te mogen ontvangen. Een pracht cadeau voor mijn 85e verjaardag, waar ik God (én de cardioloog) zeer dankbaar voor ben. En dan al die prachtige kaarten met lieve bemoedigende woorden. Tja, ik moet het nu `rustig aan doen`. Géén

idee hoe ik dat moet doen, maar het gaat eigenlijk vanzelf.

Flink lopen is er nog niet bij....fietsen te gevaarlijk.... dus alles goed plannen!

Ans Verschoor

Wijkgemeente De Open Hof

Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4, 2273 KR Voorburg, tel. 3866876. Pred.: ds. J. van der Wolf, Laan van Haagvliet 19, 2271 XL Voorburg, tel. 2128279 e-mail: jtvanderwolf@gmail.com en ds. E. van der Wolf-Kox, Laan van Haagvliet 19, 2271 XL, Voorburg, tel. 2128279 e-mail: evanderwolfkox@gmail.com Scriba: mw. R. Dröge-Bouwers, Einddorpstraat 25, 2271 VS Voorburg, tel. 3861611, e-mail: secretariaat@deopenhofvoorburg.nl Rek. Nr. Wijkkas NL30 INGB 0007235874. Rek. Nr. Wijkdiaconie NL95 INGB 0008034372. Website: www.deopenhofvoorburg.nl

Bij de kerkdiensten

Zondag 15 juli

Vanmorgen is ds. H.Th. (Lenie) Vollebregt, emerituspredikant te Den Haag, weer bij ons te gast als voorganger.

Zondag 22 juli

Dit belooft een bijzondere dienst te worden. Sinds enige tijd leven Menno

en Graciella Hofman-Anijs met hun jonge kinderen, Rosa en Levi, met ons mee. Menno en Graciella hebben voor hun zoontje Levi gevraagd om geboortedankzegging en zegening in een kerkdienst. Dat gebeurt niet zo vaak bij ons in de kerk, hoewel daar binnen de PKN alle ruimte voor is en zelfs een liturgische formulering. De gedachte erachter? Dopen hoort naar de overtuiging van deze ouders bij een volwassen keus voor het geloof. Maar zij willen wel graag hun dankbaarheid uiten voor de geboorte van Levi, hem voorstellen aan de gemeente en een zegen voor hem en hun als gezin ontvangen. Dat gaat gebeuren op deze zondag in een feestelijke dienst. We lezen de geboortetekst van Levi: Spreuken 3 vanaf vers 1.

Zondag 29 juli

Dit wordt de eerste kerkdienst waarin we lezen uit het intrigerende Bijbelboek Ester. Het vertelt het verhaal over een gedeporteerde jood, Mordechai, in de poort van een totalitair regime en weesmeisje Ester, die dankzij haar bijzonder positie aan het hof haar volk van de ondergang redt. Het is opvallend dat de naam van God in dit Bijbelboek niet genoemd wordt.

De Eeuwige lijkt de grote afwezige, maar ondertussen... Ester is daarmee opmerkelijk actueel. Ds. Jan van der Wolf is de voorganger.

Zondag 5 augustus

Vandaag lezen we verder uit het fascinerende Bijbelboek Ester. Welk gedeelte precies aan de orde komt is nog een verrassing. Ds. Els van der Wolf is de voorganger.

Zondag 12 augustus

In deze dienst verdiepen we ons voor de derde maal in een passage uit het enerverende Bijbelboek Ester. Wellicht is de boodschap van het Bijbelboek dat je nooit ergens voor niets bent. Ds. Jan van der Wolf gaat voor.

Zondag 19 augustus

Ds. P. Lugtigheid uit Delft gaat bij ons voor. Hij was vaker onze gastvoorganger.

Vakantietijd en kinderen op zondag

In de vakantietijd is er tijdens de kerkdiensten gewoon oppas voor kinderen tot vier jaar. Voor kinderen van 4 tot 10 jaar is er geen nevendienst van 22 juli t/m 19 augustus. Er staat in die periode voor kinderen achterin de kerk een mand met boeken, knutsels, kleurplaten, enz, voor tijdens de preek. Voor bovenbouwers (oudste groepen basisschool) is de periode zonder eigen programma iets langer: van 15 juli t/m 26 augustus.

Zomermiddag 75-plus

Op 8 augustus is de zomermiddag voor gemeenteleden van 75 jaar en ouder. U krijgt een persoonlijke uitnodiging voor deze gezellige ontmoetingsmiddag.

Op naar de Opblaaskerk

In de vorige KerkWijzer hebben we iets gezegd over 'broeden.' Inmiddels zijn er al wat concretere plannen voor het cultureel festival op 26 augustus. De Opblaaskerk staat er weer, die heeft zich echt een plek verworven als kerk van het festival. De werkwijze rond de Opblaaskerk zal iets anders zijn dan voorgaande jaren. Wat blijft, is dat bezoekers iets kunnen proeven van wat kerk is. We doen dit weer samen als Martinigemeente en De Open Hof. Ook zijn er weer veel helpende handen nodig. Dus houd de datum vrij.

Bedankt!

Wat was het een prachtig feest zondag 10 juni toen we vierden dat we beiden 25 jaar predikant zijn! We zijn

verrast met een vrolijk versierde kerk, gezellig aangeklede koffie binnen en buiten, een vrolijke lunch, héééél veel bloemen, kaarten en goede woorden. Fijn dat er mensen waren die voor en achter de schermen hebben meegewerkt! De sfeer was vrolijk, gastvrij, informeel.... Onze gasten kwamen in een warm bad! Er was een mooi cadeau vanuit De Open Hof, gelukwensen vanuit de Martinigemeente, hartelijke toespraken van verschillende voorzitters en onze directe collega's. Dank u wel voor alles. Wat bijzonder om dit met elkaar te mogen delen! We zijn dankbare mensen. "We gaan weer verder, vol van hoop, de ongebaande wegen..."

Vakantie

Wanneer deze KerkWijzer bij u op de mat valt, zit onze vakantie er bijna op. Tot en met 17 juli zijn we afwezig. Ons huis is gewoon bewoond in die tijd. Als u dringend een predikant nodig heeft, neem dan contact op met Bruun Feijen, tel. 3875444 of Roelie Dröge, tel. 3861611. Zij weten wie beschikbaar is.

Ten slotte

Een paar verzen uit lied 880. Sylvia Kolthof vertaalde deze tekst van Kathryn Galloway, die in 2002 de eerste vrouwelijke leider van de Iona Community was. Het lied ademt de Keltische spiritualiteit.

*Ons leven op aarde:
fontein vol van goedheid
stroomt over in arbeid,
in passie en pijn,
in de hectische steden
en de stilte van wijsheid
in elk kind
onbevangen en klein.*

*Dit leven op aarde:
een bron van genezing,
welt op in ons lachen,
zingt mee in ons lied.
Brenkt zorg voor de armen,
geeft gemeenschap en liefde
bevrijdt onze ziel
van verdriet.*

Een hartelijke groet,

ds. Jan en Els van der Wolf

---

*Paulus schreef: Oefen jezelf in een vroom leven, omdat het een belofte inhoudt voor dit leven en het leven dat komen zal.
1 Timoteüs 4: 7-16*

Vrijzinnig Centrum ■ De Hoeksteen

Vrijzinnig Centrum "De Hoeksteen", Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg, tel. 3863413. Voor-
ganger: mevr. ds. K. Bezemer, Floris Vesterlaan 23,
2343 RV Oegstgeest, tel. 071-5320438. Secretaris:
dhr. J. Jager, Rozenboomlaan 139, 2274 HK
Voorburg, tel. 0620617539.

Vrijdag 10 augustus

14.30 uur theemiddag ten huize van
Wim Toes
De Wickelaan 28, Leidschendam
Aanmelden noodzakelijk:
06 52261467

U bent van harte welkom op onze bijeenkomsten.

Hartelijke groet,

Simon van Proosdij

Plaatselijke ■ berichten

Struikelsteen - Stolperstein

De geschiedenis van Joodse medeburgers in Voorburg staat pas de laatste jaren in de belangstelling. Het initiatief daartoe werd genomen in 2002 door de toenmalige burgemeester van Voorburg, Michiel van Haersma Buma. Hij liet de Gemeente onderzoeken hoeveel Joodse inwoners in de oorlog waren weggevoerd en in Duitse kampen om het leven waren gebracht. Op 4 mei 2004 werden tijdens de herdenkingsbijeenkomst van de Raad van Kerken in de Hoeksteenerkerk de namen genoemd. Het waren geen 15, of 40, of 80... Het waren er meer dan 200....! De aanwezigen waren verpletterd. Ook al omdat in al die naoorlogse jaren de verzetshelden en gesneuvelde militairen getrouwd waren herdacht, maar niemand ooit gevraagd had naar de Joodse mensen die uit ons midden waren weggevoerd.

Die avond schreef ds. Joke van Maanen, toen voorzitter van de Raad van Kerken, aan de burgemeester dat er nooit meer een 4 mei herdenking kon plaatsvinden zonder dat ook deze doden werden herdacht. De burgemeester was het daar zeer mee eens en stelde een werkgroep in, die een nieuw monument zou moeten ontwerpen voor geheel Leidschendam-Voorburg. Joke werd in die werkgroep opgenomen. Drie jaar later,

op 4 mei 2007, werd het monument voor Vrede en Vrijheid in het park Sijtwende in gebruik genomen. Met ongeveer 400 namen van hen die in de oorlog het leven hadden verloren: Joden, verzetsstrijders, militairen, koopvaardij etc. Daarnaast staat een prachtige Rode Beuk, waarvoor de Raad van Kerken in de kerken, op straten en pleinen had gecollecteerd. Die boom wordt omgeven door een stenen bank met het citaat van Koningin Juliana van 5 mei 1970: *Zonder verdraagzaamheid kunnen de begrippen vrede en vrijheid niet samen bestaan.*

Acht jaar later publiceerde de Historische Vereniging Voorburg het boek '70 Jaar vrede en vrijheid' onder redactie van de initiatiefnemer Jos Engels. Daarin staan - per straat gerangschikt- ook de namen, adressen, en levensberichten van 230 Joodse inwoners die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn weggevoerd en vermoord. En de andere 170 slachtoffers. Het boek werd tijdens een bijeenkomst in de Oude Kerk van Voorburg aangeboden aan Michiel van Haersma Buma. Ook Joke kreeg een exemplaar.

Op weg naar huis bladerde Gert van Maanen in het boek en zag geschokt, dat in de Hofwijkstraat 46 het echtpaar Goldsteen tot begin 1942 had gewoond. Vanaf 1972 was dat hun huis. Dat was hun slaapkamer met uitzicht op de Vliet. Daar had Alfred Goldsteen met zijn vrouw gewoond, totdat zij - in verwachting van hun eerste kind - verhuisden naar een bovenwoning aan de Rhynvis Feithstraat 2. In 1944 werd Alfred gearresteerd met een vals persoonsbewijs en in Scheveningen opgesloten. Vier dagen later werd zijn tweede kind geboren. Hij heeft haar nooit gezien, alleen een fotootje. Toen bleek dat hij Joods was is hij via Westerbork afgevoerd naar Mauthausen waar hij op 10 april 1945 op afschuwelijke wijze om het leven kwam.

Joke en Gert van Maanen hebben beide kinderen, Gershon en Janny, opgespoord en het boek van Jos Engels toegestuurd. Met de mededeling dat hun vaders naam in Voorburg voor altijd een plek had gekregen op het Monument. Gershon Goldsteen (76) woont tegenwoordig in Tasmanië en is daar leider van de Joodse gemeenschap. Zijn grootste wens was om samen met Janny (74) voor het laatste huis van vader Alfred een Stolperstein te plaatsen, een 'struikelsteen', die de herinnering aan het lot van de vroegere Joodse bewoners levend houdt. Dat is de eerste keer dat dit in Voorburg gebeurt. In Europa zijn bijna

70.000 Stolpersteine geplaatst, waarvan de grote meerderheid in Duitsland.

Op 20 juni werd in de Koningkerk een ceremonie gehouden, waar de burgemeester indrukwekkende woorden sprak en Gershon Goldsteen over het leven van zijn vader vertelde. En Janny haar verdriet onder woorden bracht van het leven zonder vader, die haar was ontroofd zonder haar ooit te hebben omarmd. Er werd prachtig viool gespeeld door twee zussen, Shir en Tal Steenwijk.

De foto is de laatste van vader Alfred met zijn zoontje Gershon.

Na deze ceremonie is het gezelschap naar de Rhijnvis Feithstraat gegaan. Daar is de steen in de stoep geplaatst, is psalm 23 door Gershon gezongen in het Hebreeuws, en hebben alle 40 aanwezigen een witte roos neergelegd. En zijn zeer onder de indruk naar huis gegaan.

Het is belangrijk om ons dit deel van onze gezamenlijke geschiedenis blijvend te herinneren. In eerbied voor de slachtoffers en in afschuw voor hetgeen hen en hun nabestaanden is aangedaan. De burgemeester sprak de verwachting uit dat er nog vele, vele Stolpersteine zullen worden geplaatst om de herinnering aan deze doden uit ons midden levend te houden.

*Jan van der Kolk
m.m.v. Joke en Gert van Maanen*

Overige berichten

Charter van Groningen

Op eerste Pinksterdag brandde in de Koningkerk een kaars voor het Charter van Groningen.

Dit charter, waarbij vele tientallen kerken zijn aangesloten, werd in 1988 opgesteld om kerken te stimuleren en te bemoedigen om een menswaardige opvang van vluchtelingen te bieden. Toen, evenals nu, staat een menswaardige opvang sterk onder druk. In die tijd was er regelmatig sprake van het verlenen van kerkasiel aan mensen die dreigden te worden uitgezet naar volstrekt onveilige landen en situaties, zoals Syrisch Orthodoxe of Palestijnse vluchtelingen.

Intussen hebben heel veel kerken en betrokkenen hun ruime hart en handen laten spreken en zich ingezet voor mensen die op hun pad kwamen. Op 24 juni werd 30 jaar Charter van Groningen gevierd in de prachtige Martinikerk in Groningen. In een stampvolle kerk met mensen uit het hele land. Uit elke provincie werd een kaars de kerk binnengedragen. Een kaars zoals die welke in de Koningkerk heeft gebrand en soms nog brandt. In de dienst waren ook veel mensen met vluchtelingenachtergrond betrokken, en ook vertegenwoordigers van andere Europese kerken. Met prachtige liederen en gebeden en het avondmaal in een heel grote kring die de hele kerk vulde.

Ook vandaag is het nodig dat kerken hun stem laten horen en hun betrokkenheid laten zien, onder andere door aan te sluiten bij dit charter.

Voor de tekst ervan, zie <http://www.inlia.nl/nl/informatiepagina-s/charter-van-groningen-tekst>

Jan van der Kolk

TVG cursus Den Haag e.o. theologische vorming voor geïnteresseerden

Een ontdekkingsreis door de wereld van geloof en Bijbel.

Zou je wel eens iets meer willen weten over de Bijbel. Hoe zit die bijbel nou eigenlijk in elkaar en hoe zit het met het Oude en Nieuwe Testament? Wat is de geschiedenis van de kerk en waarom zijn er in de loop van de tijd allerlei dogma's ontstaan? Wat betekent dat eigenlijk? Welke vragen kom je tegen bij ethiek en filosofie? En hoe zit het met al die variaties in de liturgie in de verschillende kerken? Deze en nog veel meer vragen komen aan de orde in de cursus Theologische vorming voor geïnteresseerden (TVG). De cursus behandelt breed de verschillende aspecten van de theologie zoals tijdens de lessen wereldgodsdiensten (Islam, Hindoeïsme, Boeddhisme) en niet-westerse theologie, d.w.z. hoe kijken mensen in Afrika, Latijns Amerika, Ethiopië, India en

China vanuit hun eigen tradities aan tegen God en Jezus Christus. Ook het Jodendom en Spiritualiteit zullen je vast inspireren. Vragen rond kerk en samenleving komen ook aan de orde. Maar de meeste aandacht gaat toch uit naar de verhalen in het Oude en Nieuwe Testament.

Misschien schrikt het woord theologie wel af. Dat is niet nodig: 'Theologie' wil alleen maar zeggen dat we met elkaar onder leiding van deskundige docenten nadenken over godsdiens en de betekenis van het (Christelijk) geloof. Veel cursisten hebben dit ervaren als een verrassende ontdekkingsreis. De traditie is veel meer gevarieerd dan vaak wordt gedacht. Onder de deelnemers kom je mensen tegen met heel verschillende achtergronden. Dat levert onderling boeiende gesprekken op. De docenten komen uit Den Haag en omstreken en hebben ook een verschillende achtergrond.

Iedereen is welkom op de cursus ongeacht leeftijd, achtergrond, opleiding en wel of geen godsdiens of geloof. De cursus duurt drie jaar en wordt in Den Haag in de zalen van de Betlehemkerk gegeven. Elk cursusjaar omvat 29 weken met per bijeenkomst twee lessen van vijf kwartier. Je tekent je per jaar in. Je kunt kiezen tussen de woensdagavond of de donderdagmiddag. Het hangt wel af van het aantal aanmeldingen of de cursus doorgaat.

Aan het eind van de cursus krijg je een certificaat.

Nieuwsgierig? Ga dan naar de website van de TVG Den Haag: www.tvg-denhaag.nl of mail naar de secretaris. De cursus start op woensdagavond 6 sept. en/of donderdagmiddag 7 sept. U kunt zich opgeven voor de cursus tot eind augustus. Mail of bel hiervoor naar de secretaris: Annemarie van Duijn: w.van.duyn1@kpnplanet.nl, tel. 071 4073566.

70 jaar Wereldraad van Kerken

Op donderdag 23 augustus 2018 is het 70 jaar geleden dat de Wereldraad van Kerken werd opgericht in de Nieuwe Kerk in Amsterdam.

Met de Wereldraad van Kerken ontstond in 1948 een uniek platform voor wereldwijde samenwerking tussen kerken. Als toonaangevende oecumenische organisatie heeft zij vanaf haar oprichting niet alleen bijgedragen aan samenwerking tussen kerken, maar ook aan vrede en recht.

Miljoenen christenen

Er zijn 348 kerkgenootschappen lid van de Wereldraad van Kerken. In Nederland zijn dat de Protestantse Kerk in Nederland, de Oud-Katholieke Kerk, de Remonstrantse Broederschap, de Algemene Doopsgezinde Sociëteit en de Quakers. Gezamenlijk vertegenwoordigen de lidkerken van de Wereldraad zo'n 500 miljoen christenen in meer dan 110 landen. Deze lidkerken weten zich verbonden in Christus, over de grenzen van theologische en culturele verschillen heen. De lidkerken leren van elkaar, delen met elkaar en scherpen zich aan elkaar.

Feestelijke jubileumviering

Vanuit dankbaarheid en vreugde vieren wij graag met u dit belangrijke jubileum. Wij nodigen u daarom van harte uit voor een feestelijke internationale (Engelstalige) viering in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Donderdag 23 augustus, 16.00 uur in de Nieuwe Kerk (Dam, Amsterdam).

Olav Fykse Tveit (secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken) en Agnes Abuom (voorzitter van het centraal comité van de Wereldraad) zijn beiden voorganger in deze viering.

Nog meer jubileumactiviteiten

- Symposium georganiseerd door de Protestants Theologische Universiteit: 23 augustus, 11.00 uur in de Vrije Universiteit te Amsterdam. Meer informatie op de site van de PTHU

- Walk of Peace door Amsterdam. Deze start om 13.00 uur in de Hof-tuin van de Protestantse Kerk te Amsterdam en eindigt rond 15.00 uur op de Dam. Een wandeling langs bijzondere plekken in Amsterdam. Deelnemers aan de wandeling die ook genodigd zijn voor de viering, zijn op tijd bij de Nieuwe Kerk. U kunt dus aan beide activiteiten meedoen.

Website: <https://www.aanmelder.nl/70jaarwcc>

Het verborgen geloof van dichter Tomas Tranströmer donderdag 19 juli - 20.00 uur

Ds. Vos-Wiegand was enkele jaren remonstrants predikant in Den Haag. In haar lezing gaat zij in op de Zweedse dichter Tomas Tranströmer. In 2011 ontving hij de Nobelprijs voor de literatuur. Uit zijn gedichten komt hij naar voren als een nauwkeurig waarnemer, een groot liefhebber van de natuur en een gelovig mens. De manier waarop zijn geloof bijna verbor-

gen doorwerkt in zijn poëzie, vooral in een tijd waarin de positie van kerk en geloof radicaal veranderde in Zweden en eigenlijk in heel Europa. Kosten: geen.

Locatie: Remonstrantse kerk Den Haag

Scheveninger 'Bobbie', bevlogen in de kerk

Op Scheveningen woont een grote kindervriend, Gert-Jan van den Ende. De meesten kennen hem als Bobbie in zijn vrolijke, clowneske rol naast de serieuzere Ernst. Samen schitteren ze al jaren op tv, in films en in optredens. Bevlogen en vriendelijk is Gert-Jan ook in de Scheveningse Bethelkerk, van jongs af aan. Hij was ouderling en ontwikkelt er kinderactiviteiten. Hoewel God en geloof in Bobbies wereld niet expliciet aan bod komen, communiceert het duo volgens Gert-Jan wel degelijk christelijke normen en waarden: 'Ernst en Bobbie komen altijd in de problemen, en die lossen ze dan weer op. Indirect vertellen we over het goede. In feite gaat het over ellende, verlossing en dankbaarheid.' Margot C. Berends interviewde Gert-Jan van den Ende en schreef onderstaand artikel voor tijdschrift *Woord & Dienst*.

Gekste plannen

Als Bobbie – gek petje, knalgeel jasje – valt Gert-Jan van den Ende op door zijn constante grappen en zijn springerigheid. Zonder deze outfit is Van den Ende de rust zelve. Hoewel, schijn bedriegt. De activiteit blijkt vooral van binnen te zitten: hij zit vol creatieve ideeën. 'Ik verzin graag dingen met een "haakje", dingen die bijblijven', vertelt hij.

Van den Ende woont zijn hele leven al op Scheveningen en is daar betrokken bij de kerk. Eerst bij de gereformeerde, nu bij de hervormd-gereformeerde gefedereerde Bethelkerk. De gemeente profiteert van zijn bijzondere gedachtesprongen. 'Ik ben twaalf jaar jeugdouderling geweest. Dat was een mooie tijd, er kon en mocht veel. Toen zaten mijn ambtstermijnen erop en moest ik stoppen. Ik kreeg opeens veel meer tijd; wat je dan allemaal kunt doen!

Tijdens een gemeenteweekend hebben we een brainstormgroep opgericht, waarin we met z'n allen steeds de gekste plannen maken. En die voeren we ook uit. Heerlijk! Alles kan, we proberen het gewoon. Achteraf toetsen we of het een geslaagd idee was. Als iets niet werkt, stoppen we ermee. Dat scheelt een hoop vergaderen.'

Lachen joh

De brainstormcommissie verzong bijvoorbeeld het fenomeen 'terug-in-de-tijd-diensten'. Daarin staan liederen van Johan de Heer op het programma, psalmen in de oude berijming, zondagsschoolliedjes van vroeger en nog zo wat oude liederen die zeventigplussers vaak uit hun hoofd meezingen.

Voor de kinderen is er de jaarlijkse 'frisse-neus-dienst', buiten, in een park. 'Lachen joh', zegt Van den Ende. 'Daarin kun je een stapje verder gaan. We hadden een keer drie enorme mobiele telefoons gemaakt, eentje zogenaamd van de minister-president, eentje van een bekende sporter en één van God. Wat zou je hen willen vragen? Eén jongetje dacht dat hij wel het telefoonnummer van God wist: 112. Dat bel je namelijk als je echt in de problemen zit.

Een andere keer had een ballonkunstenaar een groot kruis van ballonnen gemaakt. Hij was eigenlijk timmerman, maar had het talent om snel iets van ballonnen te fabriceren. We probeerden de kinderen te laten zien dat een leven vaak via bochtige wegen loopt, dat je vaak niet recht op een doel afgaat en je je hele leven hetzelfde hoeft te blijven doen. "Worden wie je bent", dat is ook voor mezelf een belangrijk motto.'

Een ander leuk idee vindt Van den Ende de 'En het geschiedde'-bijeenkomsten op winterse zondagmiddagen, ook voor kinderen. 'Buiten is het donker, koud en nat. Binnen vertellen we een Bijbelverhaal. Zitkussen en knuffel mee, een luistersnoepje in de mond. Het werkt!'

Petrus schreef: Nu u gehoorzaam bent aan de waarheid, is uw hart gelouterd en kunt u oprecht van uw broeders en zusters houden; heb elkaar dan ook onvoorwaardelijk lief, met een zuiver hart.

1 Petrus 1: 22-25

Paraplu

Heeft het feit dat hij – zeker voor kinderen – een bekende Nederlander is invloed op zijn kerkenwerk? 'Nee. Ik doe dat als mezelf, niet als Bobbie. Wel merk ik dat ik op een andere manier denk, anders dan veel anderen. Daardoor kunnen we rare dingen doen. Ik krijg soms een mailtje van de predikant – Gert-Jan, verzin eens iets hier of daarvoor. Toen we tien jaar Samen op Weg waren, hadden we een dienst waarin ik heb voortgeborduurd op het thema van een paraplu. Onder de paraplu van tien jaar terug hingen tientallen kaartjes van wat er samengevoegd moest worden. Met die paraplu kwam ik eerst binnen. Onder een tweede paraplu die ik openklapte, hing nog maar één kaartje: 10 jaar SOW. Vervolgens hadden we bij de koffie taartjes met een parapluutje erin. Zeg maar 'Onder Onze Vaders Paraplu' in plaats van 'Onder moeders paraplu'.

God en geloof komen niet aan bod in de films en optredens van Ernst en Bobbie. Wel komen christelijke normen en waarden erin terug. 'Ernst en Bobbie komen altijd in de problemen, en die lossen ze dan weer op. Indirect vertellen we over het goede. In feite gaat het over ellende, verlossing en dankbaarheid.'

Het geloof is een vanzelfsprekend gegeven in Van den Endes leven. 'Het is zo logisch aanwezig dat ik niet kan begrijpen dat het er niet zou zijn. Ik had nooit niks met het geloof. Ik geloof als een kind; je wordt er volgens mij niet wijzer van als je er moeilijk over gaat doen. Geloven is een lekker, lief en warm gevoel. Ik zie God als een vangnet. Niet als een hangmat waarin je ligt te soezen, nee, God lanceert je als het ware vanaf dat net de wereld in: hup, aan het werk. Mijn vader is fietsenmaker. Ik kwam bij hem in de zaak en had daar mijn hele leven kunnen blijven. Maar ik koos ervoor om de wijde wereld in te gaan, om "te worden wie ik was". Mijn vader stond daar helemaal achter, maar hij zei dat ik altijd in de fietwinkel kon terugkomen, als ik dat wilde. De winkel was mijn vangnet. Zo zie ik God: je weet dat je welkom bent, maar je moet het leven in gaan, eruit halen wat erin zit. Maar je kunt altijd terug, je weet waar je thuisbasis ligt.'

Van den Ende wil best even demonstreren hoe zo'n vangnet werkt: hij laat zich door de trampoline in zijn achtertuin de hoogte in lanceren. Iets van Bobbie schemert in hem door. Binnen poseert hij bij de wand waar het behang een boeddhistische rust

uitstraalt. Het gaat allemaal moeiteloos samen.

*Tekst: Margot C. Berends
Kerk in Den Haag*

Liever baden dan bidden

Ooit was er een kapel speciaal voor de badgasten, maar toen die niet massaal ter kerke bleken te gaan, kregen de Scheveningse hervormden het gebouw. Inmiddels neemt de Nieuwe Badkapel een heel eigen plaats in. Een historisch overzichtje.

In de tweede helft van de negentiende eeuw komt Scheveningen als badplaats aan zee tot bloei. Om de protestantse badgasten de gelegenheid te bieden een zondagse godsdienstoefening bij te wonen, nam een Haagse dominee het initiatief tot het bouwen van de Badhuiskerk of 'Protestantse kapel' aan het Gevers-Deynootplein. De kerk ging in 1874 open; soms ging ook een Engelse of Duitse predikant voor. Het bezoekersaantal viel echter zo tegen dat de Nederlands Hervormde kerk in Scheveningen het gebouw wel wilde overnemen. Zij kon een derde kerkgebouw goed gebruiken, door de groei van de Scheveningse bevolking. Vanaf 1903 was de kerk ook buiten het badseizoen open. De kapel verdween met de herinrichting van het Gevers-Deynootplein en in 1916 werd de Nieuwe Badkapel in gebruik genomen, ontworpen door de Scheveninger W. Ch. Kuijper jr. Met duizend zitplaatsen, een kenmerkend Grieks kruis als grondvorm, koepels en prachtige kleuren.

Spreekkanonnen

De archieven laten zien hoezeer de Nieuwe Badkapel een bijzondere positie verwierf in het kerkelijk leven in Scheveningen én Den Haag. Voor veel mensen was de kerk wel erg Haags en elitair. Niet door het bezoek van badgasten, maar door de sfeer en de vernieuwingen in de kerk. Al snel wijkt veel af van de andere Scheveningse kerken: aanvankelijk geen eigen predikant, geen middagdiensten, een vrouwelijke organist, veel orgelconcerten.

De kerk haalde sowieso frequent het Haagse nieuws: de hofberichten vermeldden stevast wanneer koningin Wilhelmina en haar gevolg ter kerke waren geweest en onder wiens gehoor. Ze woonde een tijdje op loopafstand. De preekbeurten in de Nieuwe Badkapel werden lang vervuld door sprekers van buiten. 'Spreekkanonnen', schreef het dagblad Trouw bij het 60-jarig bestaan van de kerk. Grote hervormde theologen, bekende Nederlanders en vrijzinnige predikan-

Jakobus schreef: Denk aan de profeten die in de naam van de Heer spraken: neem een voorbeeld aan hun geduldige lijden. Degenen die standhielden prijzen we gelukkig! Jakobus 5: 7-11

ten vielen zo in de smaak bij ook het Haagse publiek dat al in 1928 besloten werd te stoppen met aankondigingen in de Haagse kerkbode.

Geprikkeld

Vanaf 1926 had de Nieuwe Badkapel jeugddiensten waarvoor speciaal een jeugdkoor werd opgericht. Beide werden een begrip. Niet elke behoefte aan vernieuwing werd gehonoreerd: in 1934 verzochten enkele honderden kerkleden bij de Scheveningse kerkenraad om eenmaal per maand 'liturgische diensten' te mogen houden in de Nieuwe Badkapel; het kerkbestuur wees dat verzoek af: 'Gezien de geestesgesteldheid der gemeente, waardoor voorzichtigheid in deze zaak geboden is en niet nodeloos de stemming moet worden geprikkeld.' Andere vernieuwingen gingen door; gezangbundels werden vlot ingevoerd en in de jaren vijftig en zestig had de Nieuwe Badkapel toeristendiensten voor gezinnen, zelfs in samenwerking met 'het circus' aan het Gevers-Deynootplein.

Meer liturgische elementen zijn er uiteindelijk toch gekomen. En vijfendertig jaar geleden begonnen de diensten met Bachcantate. Intussen hóren ze bij de Nieuwe Badkapel.

*Tekst: Petra Jonkers
Kerk in Den Haag*

"Ik wil geen beamer in de kerk maar iemand die vraagt hoe het gaat"

Jongere generaties geven aan dat relaties voor hen belangrijker zijn dan een hippe viering of de laatste technische snufjes in een dienst.

Hoe zorg je ervoor dat iedereen zich thuis voelt in de kerk?

Verbonden en verschillend. Het lijkt vaak een tegenstelling binnen de gemeente - dat veelkleurige palet van mensen en meningen, gevoelens en geloofsbelevingen. Mensen van verschillende generaties, mensen met een verschillend persoonlijk verleden. Allemaal met hun eigen vragen en hun eigen behoefte aan aandacht. Iedereen heeft zijn eigen verbondenheid met God.

Maar kan de gemeente ook inderdaad onderling verbonden zijn? Hoe kan het gemeente-zijn georganiseerd worden zodat alle groepen in de gemeente betrokken zijn en zich aangesproken voelen? Allemaal vragen die in veel gemeenten spelen. We willen toch allemaal dat de gemeente bij elkaar blijft en de eenheid wordt bewaard. Toch gebeurt het vaak dat in de verschillende activiteiten de verschillende groepen elkaar opzoeken; bijvoorbeeld door diensten of een gesprekskring voor jongeren en voor ouderen apart.

Samen vormen we de kerk

De gevolgen van een geïndividualiseerde samenleving zijn ook in de kerk waarneembaar. Door geen oog te hebben voor elkaar en je omgeving wordt het individu alleen maar individueler (en egoïstischer). Echter bij het verlangen naar verbinding en gemeenschap moeten we breken met het zoeken naar en invulling ge-

ven aan 'een breder ik' en ons juist met hart en ziel inzetten voor 'een groter wij'. Laat vooral in deze tijd kinderen en jongeren met al hun zintuigen merken en voelen dat de kerk een gemeenschap is van mensen die elkaar aanvaarden (in Jezus' naam), die voor elkaar willen instaan en bereid zijn elkaar ruimte te bieden die nodig is om te groeien in het geloof. Alleen maar 'ieder voor zich' is armoedig. Alleen bij elkaar komen als 'gelijkgezinden' of vanwege een gezamenlijk belang is te weinig. De kerk is een plaats om samen te lachen en te huilen, om samen te eten en te drinken, maar ook om samen te leren en te vieren. Het maakt hier niet uit hoeveel je verdient, hoe je eruit ziet, hoe oud je bent, wat voor kleren je aanhebt. Er is iets dat die verschillen overstijgt, omdat je samen familie van God bent. Daarom ben je elkaar gegeven en sta je voor elkaar in.

Wees oprecht geïnteresseerd in elkaar

Zorg dat de gemeente een plek is waar het ook voor kinderen en jongeren goed is om te zijn. Jongeren geven aan dat 'hip' en de nieuwste snufjes op techniekgebied niet doorslaggevend zijn om te blijven. Wat vele malen belangrijker is: dat je een 'warme gemeenschap' bent waar oog is voor elkaar, waar je gezien en gekend wordt. Waar geïnvesteerd wordt in vriendschappen met leeftijdsgenoten en in contacten tussen de generaties. Stimuleer daarom zo'n cultuur van warmte en onderlinge verbinding in je gemeente.

*JOP,
febr. 2018*

KerkRadio/KerkTV

Bent u niet in staat om de kerkdiensten in de kerk bij te wonen, maak dan gebruik van een van de vele mogelijkheden de diensten vanuit de Oude Kerk en vanuit de Koningkerk live of later mee te maken.

1. Alleen luisteren: met een KerkWebRadio (KWR). Deze maakt direct verbinding met een van de kerken en is aangesloten op de telefoonlijn (KPN) of internetaansluiting. Aanvragen via het Kerkelijk Bureau.
2. Luisteren en/of kijken (live of later) op PC of laptop via kerkomroep.nl. Kies plaats en kerk en klik op kijken of luisteren.
3. Luisteren en/of kijken (live of later) op smartphone of tablet: met de app Kerkomroep. Voor Iphone en Ipad gratis beschikbaar in de Apple Appstore onder de categorie Lifestyle. De app voor Android-apparatuur via Google Play onder de zoekopdracht Kerkomroep. Bijzonder in de app is een button "Mijn kerken", waaronder u uw voorkeuren opslaat. Zorg wel voor een goede wifi-verbinding.
4. Luisteren en/of kijken (live of later) op TV. Dit kan met een Google Chromecast aangesloten op een HDMI-poort en wordt bediend met de Kerkomroep-app op uw smartphone. Tevens is een Mediabox te koop, die wordt bediend met een bijgeleverde afstandsbediening.

Bel voor inlichtingen het Kerkelijk Bureau: 3863502.

Sleutelen aan DNA

Op diverse plaatsen zijn wetenschappers bezig met het analyseren van menselijk DNA. Hoe denken we daarover vanuit de kerken? Spelen we voor God als we aan het menselijk DNA gaan sleutelen of gaat het om technieken waar we vanuit onze verantwoordelijkheid als rentmeesters op de wereld baat bij hebben? Over dat soort vragen ging het onlangs in Parijs tijdens een conferentie, georganiseerd door de Europese Raad van Kerken (CEC). Namens de RvK Nederland was Hillie van de Streek, lid van de beraadgroep Samenlevingsvragen, hierbij aanwezig.

Gaandeweg de conferentie realiseert zij zich hoe dichtbij het allemaal komt. Want genetisch ingrijpen is nu al mogelijk. Zo is in Amerika (Harvard) een methode ontwikkeld om bepaalde vormen doof- of blindheid te bestrijden door een reparatie in het DNA. Op deze manier kunnen meer erfelijke aandoeningen worden genezen of zelfs voor alle volgende generaties worden voorkomen. Dit klinkt mooi voor wie een erfelijke ziekte in de familie heeft. Maar als we breder kijken worden we overrompeld door wat we mogelijk over onszelf en ons nageslacht afroepen: er is onvoldoende zicht op mogelijke neveneffecten, de technieken kunnen worden misbruikt en we weten niet wat op de langere termijn de gevolgen zijn voor de mensheid. De vraag of we denken voor God te kunnen spelen is dus meer dan terecht. En verdient bij uitstek vanuit levensbeschouwelijke ethiek te worden gezien. Ligt hierin voor de kerken niet een maatschappelijke taak?

De CEC vindt van wel. Dat was dan ook de reden dat Heikki Huttunen, secretaris-generaal van de CEC, besloot tot een ontmoeting tussen biotechnische wetenschappers, theologen van orthodoxe, katholieke en protestantse signatuur en 'gewone' afgevaardigden vanuit de Europese lidkerken. Doel van de ontmoeting was verkennend met elkaar in gesprek te gaan zonder gelijk tot een gezamenlijk standpunt te komen.

Deze aanpak bracht een diversiteit aan perspectieven ten tonele. Zo benaderde de Grieks-Orthodoxe theoloog Miltiadis Vantsos de vraag voor God te kunnen spelen vanuit de kerkelijke leer dat het proberen als God te zijn positief dient te worden bejegend, en wel in de zin van het navolgen van Christus in zijn liefde en goedheid. Dit in tegenstelling tot de manier waarop Adam en Eva aan God gelijk wilden zijn, want dat leidt uiteindelijk tot de dood. De mens is geroepen tot creativiteit en mag de vrijheid daartoe volop benutten, mits in de lijn van het navolgen van Christus.

De Duitse Protestantse ethicus Peter Dabrock onderscheidde zich door uit te gaan van de menselijke verantwoordelijkheid. Het gaat niet om een discussie over vóór of tégen, maar over waarom en hoe. Wij moeten genetisch ingrijpen niet klakkeloos accepteren maar ook geen hoge barricades

van protest opwerpen. Het gaat erom dat wij als samenleving verantwoord tot besluitvorming komen. Dabrock gaf vervolgens enkele concrete handreikingen hoe een dergelijke maatschappelijke dialoog te voeren.

Bruno Saintôt, verbonden aan de Jezuïtische Faculteit in Parijs, benadrukte de intrinsieke waarde van de mens als persoon. Ieder mens is uniek en bekleedt met waardigheid, vanaf de conceptie tot het natuurlijke levenseinde. Dat heeft consequenties voor hoe wij genetisch ingrijpen bejegenen. Hij pleitte dan ook voor een dialoog tussen wetenschappers, theologen en ethici.

De in Habermas geschoolde ethicus Mark Hunyadi vroeg zich tenslotte af wat we met dit genetisch ingrijpen maatschappelijk aan het doen zijn. Wordt de mens zo niet een object van de techniek? Een winstobject voor de biotech bedrijven? Hij pleitte ervoor om de mens in zijn relatie tot anderen te zien. Wat is het effect van genetisch ingrijpen op de relatie tussen mensen onderling? En op ons samenleven?

Het spreekt voor zich dat een dergelijke diversiteit aan opvattingen niet direct resulteert in oecumenische consensus. Vraag is of dat binnen de CEC en ook op nationaal kerkelijk niveau eigenlijk wel nodig is. Want wat de conferentie liet zien was dat de kerken in al hun diversiteit cruciale aspecten aan het licht brengen die stuk voor stuk van belang zijn voor de maatschappelijke en politieke discussie.

De conferentie leidde dan ook tot de conclusie dat de kerken alle redenen hebben zich in het debat te mengen en vooral ook intern de dialoog aan te gaan. Het laatste met een luisterend oor voor wat de ander te zeggen heeft vanuit zijn of haar geloofsovertuiging. Huttunen sloot af met te melden dat de CEC deze uitkomsten concreet gaat maken. Onder meer door zich op EU-niveau zelf in het debat te mengen en door een gespreksnotitie te schrijven die de lidkerken kunnen gebruiken voor hun interne en intra-kerkelijke dialoog. Kortom, wordt vervolgd.

Meer lezen?

*Zie: <https://www.ceceurope.org/bioethics/>
RvK, Oikomene april 2018*